

1987, 4. května – Sdělení VONS č. 636 „Tomáš Hradílek, Rudolf Bereza a Michal Mrtvý uvěznění“ o zadržení Tomáše Hradílk, Rudolfa Berezy a Michala Mrtvého za rozvinutí transparentu s výzvou k podpoře Charty 77 na prvomájovém průvodu v Olomouci a jejich obvinění z trestného činu výtržnictví.¹

Ing. Tomáš Hradílek a Rudolf Bereza, oba signatáři Charty 77, rozvinuli v prvomájovém průvodu v Olomouci po oficiálních projevech čtyři metry dlouhý transparent s heslem „Charta 77 vybízí k občanské kuráži“.² Asi po třiceti minutách, během nichž byli dvakrát legitimováni příslušníky VB, byli oba zadrženi. Spolu s nimi byl zadržen i katolický aktivista Michal Mrtvý, který byl celé akci nahodile přítomen a pokusil se její průběh nafilmovat. Téhož dne bylo zahájeno trestní stíhání pro výtržnictví podle § 202, odst. 1, 2 trestního zákona³ a na základě příkazu vyšetřovatele OO VB Olomouc ppprap. Jiřího Cinka byly provedeny domovní prohlídky v bytech všech tří zadržených. Při prohlídkách byla odňata převážně korespondence a různé písemnosti, jako materiály Charty 77, samizdatová periodika Informace o Chartě 77 a Informace o církvi, publikace náboženského charakteru ap.⁴ Poněvadž se do 4. 5. 1987 nikdo ze zadržených nevrátil domů, byli všichni obvinění a je velmi pravděpodobné, že na ně prokurátor uvalil vazbu.⁵

Rudolf Bereza a Tomáš Hradílek zaslali spolu s několika dalšími občany dopis Gustávu Husákovi, vyzývající ho, aby odstoupil z funkce presidenta republiky.⁶ Jeden z příslušníků StB, kteří prováděli domovní prohlídku u Hradílkových, dal ostatně jasně najevo, že nynější postup proti Tomáši Hradílkovi s tímto dopisem souvisí.

Rudolf Bereza, nar. 15. 2. 1942, řidič ČSAD Olomouc, je ženatý a má osmiletou dcerku, bydlí v Mariánském Údolí, ul. Kollárova č. 297, okr. Olomouc.

Ing. Tomáš Hradílek, nar. 28. 4. 1945, bytem Zahradní 892, 751 31 Lipník nad Bečvou. Ze tří dětí jsou dvě nezletilé, sedmnácti-

letá dcera a jedenáctiletý syn. Pracuje jako dělník u Severomoravských dřevařských závodů.

Michal Mrtvý, nar. 19. 6. 1964, bytem ul. Karla Vaněčka 42, Olomouc, otec jednoho dítěte, elektromechanik. Je trestně stíhán pro rozmnožování převážně náboženské literatury (viz naše sdělení č. 551, 579, 584, 593, 595, 612),⁷ od 24. 7. 1986 až do začátku února 1987 byl držen ve vazbě. Soudní řízení proti němu pokračuje.

K celému případu je možno konstatovat, že Státní bezpečnost využila první příležitosti k postihu Rudolfa Berezy a Tomáše Hradílka poté, co zaslali dopis prezidentovi republiky, který vzbudil zaslouženou pozornost.⁸

Informace o Chartě 77, r. 10, 1987, č. 7, s. 17.

POZNÁMKY

- ¹ K případu viz dále sdělení VONS č. 637, 650, 651, 660, 663, 664, 684 a 686, dokumenty č. 640, 653, 654, 663, 666, 667, 687 a 689. Dále viz rozhovory v periodickém tisku, v nichž Tomáš Hradílek a Rudolf Bereza popisovali vznik a průběh své akce: BAKOVSKÝ, Petr: Před třinácti lety komunisty zaskočil transparent chartistů, *Mladá fronta Dnes – Střední Morava*, 3. 5. 1999, s. 1; MOTÝL, Ivan: Prvomájové heslo přivedlo disidenty do soudní síně (Seriál Století – rok 1987: O perestrojce se nemělo nic vědět), *Mladá fronta Dnes – Moravskoslezský kraj*, 30. 9. 2002, s. 4; WEISS, Martin: Být v ČSSD, postavil bych se Paroubkovi. Rozhovor týdne, *Lidové noviny*, 13. 1. 2007, s. 11; HELCL, Roman: Chartisté na Prvního máje šokovali komunisty, *Mladá fronta Dnes – Střední Morava*, 10. 2. 2007, s. B 1.
- ² Plakát je uložen v Archivu bezpečnostních složek. Fotografie z prvomájového průvodu se nacházejí in: OS v Olomouci, soudní spis k případu Rudolfa Berezy a Tomáše Hradílka, sign. 6 T 139/87; též LP, sbírka fotografií.
- ³ V usnesení vyhledávacího orgánu SNB – obvodního oddělení VB I Olomouc 1 pprap. Pavla Císaře bylo uvedeno, že k údajnému trestnému činu došlo „dne 1. 5. 1987 v Olomouci na nám. Hrdinů kolem 9:30 hod. po zahájení pochodu prvomájového průvodu, kdy Rudolf BEREZA, nar. 15. 2. 1942, bytem Mariánské Údolí, Kolárova 297, [a] ing. Tomáš HRADÍLEK, nar. 28. 4. 1945, bytem Lipník nad Bečvou I, Zahradní 892, vztyčili provokativní nápis ‚Charta 77 vybití k občanské kuráži‘, přičemž Michal MRTVÝ, nar. 19. 6. 1964, bytem

Olomouc, Karla Vaníčka 42, vztyčení nápisu filmoval“. OS v Olomouci, soudní spis k případu Rudolfa Berezy a Tomáše Hradílka, sign. 6 T 139/87.

S odstupem dvaceti let tuto akci Hradílek zhodnotil tímto způsobem: „S Rudolfem Berezou jsme přemýšleli, jak přijít s něčím, co by bylo na pohled téměř drzé, provokativní, ale zároveň by to nastavilo režimu zrcadlo v tom smyslu, že ať udělá, co udělá, tak udělá špatně. Buď nás za to potrestá – a my jsme s tím samozřejmě počítali – a pak bude ta akce, soudní procesy, odvolání atd. mít neustále publicitu. Ale když nás nepotrestá, tak to bude pro režim taky špatně, protože tím se řekne lidem: podívejte se, nic se jim nestalo, vy už také můžete. Takto racionálně jsme se do toho pustili. Nejprve jsme dali dohromady skupinu dělníků z Moravy a poslali Husákovi velice slušný, kultivovaný, krátký dopis, aby odstoupil. V té době už propaganda pochlebovala sovětské perestrojce a hovořila o procesu urychlení – oficiálně, uvnitř režimu se všichni báli, co jim to přinese, ale takhle to ty hlásné trouby musely publikovat. A tak jsme napsali, že podporujeme přestavbu a toto dění, ale nedovedeme si představit, že zrovna vy byste byl tím člověkem, který by měl být vůdčí silou tohoto procesu. A slušně jsme ho požádali, aby se vzdal funkce prezidenta republiky a odešel do důchodu. Nic se nám nestalo a mělo to velký ohlas. Hned v návaznosti na to jsme si řekli, zkusme v prvomájovém průvodu v Olomouci vyjádřit několika slovy to, co bylo v dokumentu Slovo ke spoluobčanům. Povedlo se nám asi tak 50 metrů od hlavní tribuny rozvinout transparent, Charta 77 vybízí k občanské kuráži a držet ho asi dvacet minut. [...] Minimálně dvacet minut, spíš půl hodiny. Byl to šok, oni nevěděli, co s tím. Prošly kolem toho stovky a stovky lidí. [...] Viděli to pohlaví na tribuně. Lidé, co procházeli kolem, si nás fotografovali. Následovala vyšetřovací vazba, ale přerušili ji a šestý den jsem už byl doma. WEISS: Být v ČSSD, postavil bych se Paroubkovi, s. 11.

- ⁴ Příkaz vyhledávacího orgánu SNB – obvodního oddělení VB I Olomouc 1 pprap. Jiřího Cinka k provedení domovní prohlídky u T. Hradílka z 1. 5. 1987 a protokol o jejím provedení z téhož dne viz in: OS v Olomouci, soudní spis k případu Rudolfa Berezy a Tomáše Hradílka, sign. 6 T 139/87; též LP, Sb. VONS, inv. č. 35, sign. I/1, kart. 15. Příkazy vyhledávacího orgánu SNB – obvodního oddělení VB I Olomouc 1 pprap. Michala Kirchnera k provedení domovní prohlídky u R. Berezy a M. Mrtvého z 1. 5. 1987 a protokoly o jejich provedení z téhož dne viz in: OS v Olomouci, soudní spis k případu Rudolfa Berezy a Tomáše Hradílka, sign. 6 T 139/87.
- ⁵ Viz protokol sepsaný okresním prokurátorem v Olomouci JUDr. Jaroslavem Vodou ve věznici v Olomouci obsahující zápis oznámení prokurátora Tomáši Hradílkovi o jeho usnesení o vzetí do vazby počínaje dnem zadržení 1. 5. 1987. Tamtéž.
- ⁶ Otevřený dopis pěti moravských dělníků Rudolfa Berezy, Tomáše Hradílka, Jany Hradílkové, Milana Krumpholce a Jana Ptáčka prezidentu republiky z 29. 3. 1987 s výzvou k jeho rezignaci obsahoval následující text:

„Pane prezidente,
my, níže podepsaní občané, vedeni pocitem spoluzodpovědnosti za další vývoj naší vlasti, se obracíme na Vás s návrhem, abyste abdikoval na funkci hlavy státu. Náš návrh zdůvodňujeme takto:

Obdobně jako mnozí oficiální činitelé, také my se domníváme, že naše republika stojí na prahu závažných změn v hospodářské, politické, sociální i duchovní oblasti. Také my si myslíme, že tyto změny budou vyžadovat jiný způsob myšlení lidí, jinou morální úroveň společnosti a celkově jiné společenské klima. Jsme však toho názoru, že spojování této přestavby s Vaším jménem by v řadách společnosti očekávaný společenský pohyb kompromitovalo, což by ve svých důsledcích mohlo zbytečně proces přerůstání společnosti na kvalitativně vyšší úroveň zpomalit. Máte totiž za současný neutěšený stav značnou, ne-li rozhodující zodpovědnost. A to je fakt, jehož závažnost nezmění žádná, byť i oprávněná omluva. A další ztrátu času si snad naše země ani nemůže dovolit.

Proto by, pane prezidente, Vaše rozhodnutí abdikovat bylo zajisté považováno za čin vpravdě státnické moudrosti. Umožnilo by to lidu navrhnout a Federálnímu shromáždění zvolit do čela státu osobnost, jež by symbolizovala naděje také našich národů, že bude, řečeno slovy Michaila Gorbačova, otevřen prostor nejmohutnější tvořivé síle socialismu, svobodné práci a svobodnému myšlení ve svobodné zemi.

Pane prezidente, přestože náš občanský počín není v rozporu s platnými zákony, jsme znalí současných poměrů, a proto postih očekáváme. Připomínáme Vám však, že někdejší prezident Antonín Novotný, jehož jste v minulosti tak ostře kritizoval, nezakročil proti nikomu z oněch statisíců, kteří před devatenácti lety žádali totéž.

Pane prezidente, pokud náš návrh přijmete v tom smyslu, že zcela odejdete z veřejného a politického života na odpočinek do důchodu, potom od nás také přijmete přání pevného zdraví a řady let spokojeného života.“ Dopis byl vedle prezidenta republiky adresován též Federálnímu shromáždění ČSSR, agenturám ČTK, APN, Tanjug a ASN, Chartě 77 a přátelům. LP, Sb. VONS, inv. č. 35, sign. II/1, kart. 15.

Tomáš Hradílek napsal 19. 4. 1987 otevřený dopis vysvětlující motivy, které je vedly k napsání výzvy prezidentu republiky k abdikaci. Husákův odchod z postu prezidenta republiky by podle něj mohl být začátkem kádrových změn zdiskreditovaných funkcionářů. Signatářů výzvy se také hluboce dotklo, jakou živnou půdu nacházely různé fámy a pověsti, které spojovaly další vývoj v republice s pokyny přicházejícími ze Sovětského svazu. „Očekávání blanických rytířů nebo krále Ječmínka, a ještě k tomu přilétajících z Kremli, nás pobuřovalo. Ostatně nedávná návštěva nejvyššího sovětského představitele nám dala za pravdu. Pro nás je přece rozhodující společenská atmosféra, reformní duch, jenž k nám ze Sovětského svazu vane. Nechtějme, aby za nás udělal někdo jiný to, co musíme udělat sami.“ Hlavním smyslem výzvy proto byl pokus probudit občanskou kuráž v duchu výzvy Charty

77 nazvané „Slovo ke spoluobčanům“ z počátku roku 1987. Tamtéž, sign. II/1, kart. 15. V soukromém dopisu prezidentu Husákovi z 11. 10. 1987 pak popsal vzrůstající šikanování své osoby. Tento dopis se podle přípisu z 10. 11. 1987 rozhodl zveřejnit proto, že se jeho situace nezměnila, a též proto, že prezident projevoval zatím naprostou lhostejnost k situaci Pavla Wonky a dalších politických vězňů. Tamtéž.

⁷ Dokumenty č. 554, 582, 587, 596, 598 a 615. K případu Michala Mrtvého viz dále sdělení VONS č. 689, 692, 697, 705, 716 a 784, dokumenty č. 692, 695, 700, 708, 719 a 788.

⁸ K dopisu moravských dělníků prezidentu republiky z 29. 3. 1987 se postupně připojilo několik dalších osob – 11. 4. 1987 Dolores Šavrdová a Jaromír Šavrda a 23. 4. 1987 Klára Myslivecká, Jan Voříšek, Josef Pospíšil, Eva Vranská a Lubomír Vyhnal. K tomu viz prohlášení Dolores Šavrdové o jejím připojení k výzvě prezidentu republiky k jeho odstoupení a text Jaromíra Šavrdy „Komu leží na srdci, kdo má k tomu i odvahu“ obsahující zamyšlení nad výzvou prezidentu republiky k odstoupení a prohlášení o jeho připojení k výzvě, in: LP, Sb. VONS, inv. č. 35, sign. IV/2, kart. 15; prohlášení Kláry Myslivecké, Jana Voříška, Josefa Pospíšila, Evy Vranské a Lubomíra Vyhnala adresované ČTK, AFP a mluvčím Charty 77 vyjadřující zklamání nad průběhem návštěvy Michaila Gorbačova v Československu a deklarující připojení k výzvě prezidentu republiky k jeho odstoupení in: tamtéž, sign. IV/7d, kart. 15.

Proti zatčení Rudolfa Berezny a Tomáše Hradílka při prvomájovém průvodu a proti jejich trestnímu stíhání protestovali ve svém dopisu prezidentovi republiky, předsedovi vlády ČSSR a předsedovi Federálního ČSSR z 5. 5. 1987 mluvčí Charty 77 Jan Litomiský, Libuše Šilhánová a Jan Vohryzek. CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 2, Praha 2007, s. 890–891. V dopisu bylo zároveň poukázáno na inspiraci hesla z transparentu v dokumentu Charty 77 č. 2/1987 ze 6. 1. 1987 nazvaném „Slovo ke spoluobčanům“ a vydaném k 10. výročí vzniku Charty 77, v němž byli lidé vybízeni k většobčanské angažovanosti. Dokument je publikován in: CÍSAŘOVSKÁ – PREČAN (eds.): *CHARTA 77*, sv. 2, s. 823–827.